

MÜZİKSİZ İSLAM ARAYIŞLARI

Arş. Gör. Mustafa Tahir ÖZTÜRK*

Yeni bir çağa, 21. Yüzyıla girmemize az bir zaman kaldı. Değişim, her alanda kendini hissettiriyor. İnsanlık mirasını dil, din ve renke göre kategorize eden “modernist anlayış” iflas etti. Bilgiye ulaşmak, tek bir parmak hareketine bağlı.

Küreselleşen dünya her kavramı/olayı mercek altına alıyor. Müzik de bundan nasibini almış durumda. Özellikle, 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren müziğin bütün parametreleri değişmeye maruz kaldı.

Müziğin tanımı, “seslerin algılanabilir şekilde düzenlenmesi” olarak ortaya konuldu.¹

Zamana/çağa yemin eden (Kur’an ; Asr Suresi, 1) Kur’an’a bağlı olduğumuzu söyleyen biz müslümanlar, değişim/gelişim içerisinde yerimizi almalıyız. Buna rağmen, günümüzde –din adına- dinle müziğin bir arada olamayacağı yönünde inanışlar, söylemler mevcut.

Bunlar, göklere koloniler kurma aşamasına gelen insanlığın ayıbıdır ve temizlenmesi gerekmektedir. Görev, konunun uzmanı bilim adamlarındır.

“İslam, müziğe onay verir mi?” sorusu bu tartışmalarda en öne çıkan soru.

Müzik ve din insanlık tarihi kadar eski kavramlardır. İnsanoğlu, müziği ilk olarak, dinsel hayatında kullanmıştır.

İslam kaynaklarına bakıldığında:

1- Dinin sahibi ve koyucusu Allah’tır. Kur’an bu noktada hiçbir ortaklığa müsaade etmez. Hatta, dinin tebliğcisi olan peygamber bile din kurucusu ve koyucusu unvanını kullanamaz. O, sadece tebliğcidir.

* İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

¹ ERGİN, Sebahattin; İ.T.Ü. Devlet Kons. Müzik Eğitim Yöntemleri (Yüksek Lisans) Ders Notları, İst. 1998

İlke şöyle konmuştur. “Gözünüzü açın, öz ve berrak din, yalnız Allah’ın tekelindedir.” (Kur’an; Zümer Suresi, 3)²

Bunun doğal sonucu olarak , dinin içerisindeki yasaklar da Allah’ın tekelindedir. Yasaklama yetkisi Allah’ındır:

“Yalan düzerek Allah’a iftira etmek için, dillerinizin uydurma nitelendirmeleriyle ‘şu helaldir, şu da haramdır’ demeyin. Yalan düzerek Allah’a iftira edenler kurtulamazlar.” (Kur’an; Nahl Suresi, 116)

2- Kur’an dine fitrat, yani yaratılış demektir. (Kur’an; Rûm Suresi, 30) Fitrat dini veya İslam, insanın varlık yapısının bağlı olduğu değişmezlere dayanan dindir.

1980’li yıllarda Amerika’da yapılan bir araştırmada insan beyninde bir müzik merkezi olduğu tespit edilmiştir.³

Bu göstermektedir ki, müzik, insanın fitratında (yaratılış) vardır. Yani, insanın olmazsa olmazlarından biridir.

Allah, her yarattığını güzel yaratmıştır. (Kur’an, Secde Suresi, 7) O, insanı da en güzel biçimde yaratmıştır. (Kur’an; Tîn Suresi, 4)⁴

3- Dini, kendi ilkeliklerine vitrin yapanları bir kenara bırakacak olursak, İslam bilginleri her peygamberi bir mesleğin atası sayarlar

Buna göre, Hz.. Dâvud da müzisyenlerin atasıdır.

“... O kuvvet sahibi kulumuz Dâvud’u an. O tespih nağmeleri döktüren bir kul idi. Dağları onunla birlikte buyruk altına almıştık. Akşam-sabah birlikte tespih ederlerdi. Kuşlar da toplu halde onunla beraberdi. Hepsi, onun tespih nağmelerine katılırdı.” (Kur’an, Sâd Suresi, 17-19)

“Yemin olsun, biz, Dâvud’a katımızdan bir lütufta bulunduk. ‘Ey dağlar onunla birlikte tespih edin ve ey kuşlar siz de’ dedik...” (Kur’an; Sebe’ Suresi, 10)

² ÖZTÜRK, Yaşar Nuri; Kur’an’ın Temel Kavramları, İst. 1995, s.85-86

³ ERGİN, Sebahattin, A.g.ç

⁴ ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, A.g.e. s.203-209

“... Dâvud’a dağları boyun eğdirdik. Kuşlarla beraber tespih ediyorlardı...” (Kur’an; Enbiya Suresi, 79)

Müfessir Elmahh Hamdi Yazır’ın ilgili ayetleri yorumlaması şöyledir:

“Dâvud’a öyle güzel bir ses, öyle şanlı bir eda verilmiştir ki, akşam-sabah tespih ettikçe onun sesine bütün dağlar ve kuşlar katılırlardı. Demek ki, güzel sesle nağmeler, Dâvud’un özel bir üstünlüğüdür. Bu mânâ iledir ki, Dâvudî ses meşhur olduğu gibi, Dâvud’un mezâmiri (Zebur Sureleri) de meşhurdur. Bu güzel sanatı, İslam’da kesin olarak kınanmış bir sanat zannedenler olmuştur. Fakat bilmek gerekir ki, kınanmış olan fâsıklığa yol açan nağmelerdir.”⁵

“Hz. Dâvud’un dağları boyun eğdiren, uçan kuşları durduran mucizesi kuru bir ses oyunundan ibaret, kuru bir terennüm değil, ruhtan kopup Allah’a arz olunan kutsama ve tespihlerdi.”⁶

4- “... Şu bir gerçek ki, seslerin en çirkini eşeklerin sesidir. (Kur’an; Lukman Suresi, 19)

İmam Gazali, bu ayetle ilgili olarak şunları söylüyor:

“Seslerin en çirkini merkep sesidir” buyrulmasından güzel sesi övmenin mânâsı anlaşılır, mefhumu ile buna delâlet vardır.⁷

5- Allah, ölüm ve hayatı insanların hangisi daha güzel iş yapacak diye yaratmıştır. (Kur’an, Mülk Suresi, 2) Allah., güzelliği dinin gayesi yapmıştır.⁸ Müzik, insanoğlunun duygu ve düşüncelerini en güzel şekilde yansıtan evrensel dildir. Dinin gayesi güzellik, müzik ise güzelliğin ifadelerinden biridir.

Kur’an-ı Kerim’de güzel/güzellikle ilgili çok sayıda kavram vardır: Hüsn, ihsan, esmâül hüsnâ, sıbğatullah, basene, mâruf..

6- Hz. Peygamber müziği Kur’an’a uygulattırması ve müziğin yanında olduğunu gösteren sözler söylemiş, davranışlar sergilemiştir:

⁵ HAMDİ YAZIR, Elmahh, Hak Dili, Kur’an Dili, İst. 1995 c.6 s.353

⁶ A.g.e. s.354

⁷ GAZALİ, İmam, İhya-u Ulumid’din, İst. 1973, c.2 s.683

⁸ ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, Geniş bilgi için A.g.e. Hüsn mad.

Hız. ÂiŖe bir gün, bir grup müzisyen ve sporcuyu ađırımıŖ, mescitte onların gösterilerini izliyordu. O sırada babası Ebu Bekir geldi. Durumu görünce kızı ÂiŖe'yi azarlayarak: "Peygamber'in mescitinde Ŗeytan zırcını ha!" diye ıkıŖtı. Tam bu sırada Hız. Peygamber teŖrifi etti. Ebu Bekir'e engel olarak Hız. ÂiŖe'nin yaptığında hiçbir sakınca olmadığını ve rahat bırakılmasını söyledi. Bununla da yetinmeyip Ŗu fiili sünneti ile müziğe destek verdi. Müzisyenleri dinleyen eŖinin yanına gitti. BaŖını eŖinin omuzunun üstüne koyarak gösteriyi birlikte izledi.⁹

Hız. Peygamber, mizmar sözünün (olayda mizmar kelimesi kullanılmıŖtır) Ŗeytana izafe edilmesine karŖı çıkmakta ve müzik lehine tavır koyarak müziğin Allah'a izafe edilmesi gerektiğini göstermektedir. Çünkü; İslam'ın açık kabullerine göre, Hız. Peygamber'in savunduğu Ŗey, Allah'a izafe edilmesi gereken Ŗeydir.

Tarihimiz müziğe Kur'ansal bakıŖın örnekleriyle doludur. İŖte bunlardan birkaçı:

Türk-İslam kültürü içerisinde bir ses sanatları hiyerarŖisi meydana getirilmiŖtir ki, bunun en üst noktasında, Kur'an-ı Kerim'in kıraatı bulunur.¹⁰

Batıda ortaçağda akıl hastaları yakılırken bizde müzik ile tedavi edilmekteydi.

Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde Manisa, Süleymaniye ve Edirne'de bazı merkezlerin müzik ile tedaviyi kullandığını bildirmektedir.¹¹

Birçok tarikatın müzikle sıkı münasebeti vardır. Özellikle Mevlevilik'in esasım semâ yani müzik teŖkil eder.

"Müziği adet edinmiŖ, sanat edinmiŖ bir canım var; müziksiz rahat edemiyorum" diyen¹² Mevlâna'nın bağlıları Türk müziğinde silinmez izler bırakmıŖtır. Mevleviler arasında pek çok müzisyen, bestekâr, müzikolog yetiŖmiŖ ve Mevlevihaneler birçok iŖlevinin yanı sıra adeta birer konservatuar vazifesi grmŖtir. Türk müziğinin gerek dini gerek din dıŖı sahalarında eserler veren pek çok büyük bestekâr; ya Mevleviliđe intisab etmiŖ, Mevleviler arasında yetiŖmiŖ ya da bu tarikata ilgi gstermiŖ kimselerdir. Dervif Mustafa

⁹ ULUDAĐ, Süleyman, İslam Açısından Musiki ve Sema, Bursa, 1992, s.23

¹⁰ FARUKİ, Lois L., İslam'a Göre Müzik ve Müzisyenler, İst. 1985, s.14-15

¹¹ ÇELEBİ, Evliya, Seyahatname, Ank. 1986, c.3 s.270

¹² ÖZTÜRK, YaŖar Nuri, Mevlâna ve İnsan, İst. 1993, s.162

Dede (ölm. 1684), **İtrî** (ölm. 1711), **Nâyi Osman Dede** (ölm. 1730), **İsmail Dede Efendi** (ölm. 1846) ve onun çıraklarından **Zekâi Dede** (ölm. 1897) bu bestekârlar arasından seçilmiş birkaç örnek isim olarak sayılabilir.

Hafızlar, hatipler, kâiler, müezzinler ve zâkirler de müziğin gelişmesine çok büyük katkılarda bulunmuşlardır.

Son devrin, gerek dini gerek din dışı müzik sahasındaki en büyük bestekârlarından biri sayılan Sultan Ahmet Camii baş imam-hatibi **Sadettin Kaynak** (ölm. 1961) ın da iyi bir hafız olduğunu unutmamak gerekir.¹³

Gerek yazılı kaynakları gerekse uygulamaların verdiği bilgiler göstermiştir ki, müziksiz bir din hele müziksiz bir İslam düşünülemez.

Bunun aksini söyleyen tavırlar, söylemler **Arap-Acem-Pagan** şuuraltının isteklerine hizmet etmeye yönelik din sömürsü eksenli siyasal manevralardır.

¹³ TURA, Yalçın, Türk Musikisinin Meseleleri, İst. 1988, s.33